

**ACȚIUNEA NORMELOR JURIDICE CIVILE ÎN TIMP –
OBSERVAȚII ASUPRA REGLEMENTĂRII INSTITUȚIEI
ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA**

Veaceslav PÎNZARI*

***Résumé:** L'une des institutions qui attire une grande attention dans la théorie générale du droit, aussi que dans la théorie du droit civil, est celle de l'application de la loi, et, en particulier, son application dans le temps. Dans le cadre de cette approche, nous n'allons pas insister sur l'application des normes juridiques civiles dans l'espace ou quant aux personnes, mais nous allons attirer l'attention uniquement sur la réglementation légale de l'institution de l'action de la loi civile dans le temps ; à notre avis, la loi civile et pas seulement elle, contient certaines inexactitudes, des erreurs à écarter dès que possible pour que ces actes normatifs puissent remplir leur mission le plus efficacement possible.*

Mots-clés: Constitution, Code civil, norme juridique, action de la loi, non-rétroactivité, application immédiate, rétroactivité, ultra-activité.

Cuvinte cheie: Cosntituție, Cod civil, normă juridică, acțiunea legii, neretroactivitate, aplicare imediată, retroactivitate, ultraactivitate.

Una din instituțiile care este tratată cu foarte multă atenție în teoria generală a dreptului, dar și în teoria dreptului civil, este cea a aplicării legii și, mai cu seamă, aplicarea acesteia în timp. Din capul locului vom menționa faptul că în literatura de specialitate, se atrage atenția cu privire la precizia terminologiei întrebuintate în această materie, în sensul că de cele mai multe ori este utilizată noțiunea de „lege”, în înțelesul cel mai general al accepțiunii, deși, mai potrivită ar fi folosirea sintagmei „aplicarea normelor juridice sau de drept”¹. Folosirea adecvată a terminologiei juridice ne impune să ne reținem atenția și asupra acestui aspect, deoarece, „pe de o parte, o lege sau un alt act normativ pot exista și pot fi în vigoare fără ca normele lor să se aplice încă sau fără ca să se mai aplice; pe de altă parte, o lege sau un alt act normativ, nu conțin, de regulă, o singură normă juridică, ci mai multe norme juridice care se pot bucura de o relativă autonomie, atât din punct de vedere al aplicării lor în timp, cât și din punctul de vedere al aplicării lor în spațiu”². Ținând cont de argumentele autorilor citați, care se referă la necesitatea utilizării corecte

și riguroase a limbajului juridic, punct de vedere pe care-l împărtășim în totalitate, considerăm că în această materie ar fi mai oportună utilizarea sintagmei „aplicarea normelor juridice”, expresie care ar reda cu exactitate esența instituției date. Dar, din diferite considerente, de foarte multe ori, în lucrările de specialitate sau chiar în actele normative, se utilizează sintagma „acțiunea legii” sau „aplicarea legii” în timp, spațiu sau asupra persoanelor, avându-se în vedere noțiunea de „lege” în sens generic. Și noi suntem părtașii utilizării terminologiei juridice corecte și a limbajului juridic adecvat, dar, ne vom permite să utilizăm pe alocuri, în cadrul articolului dat, cuvântul „lege” în locul sintagmei „normă juridică”, expresie încetățenită în materia dată în multe lucrări de specialitate, dar și în Constituție, Codul civil sau alte acte normative.

Nu vom stăruii, în cadrul acestui demers, asupra aplicării normelor juridice civile în spațiu sau asupra persoanelor, lucru care, cel puțin teoretic, nu ar trebui să ridice probleme, deși, la o analiză mai amănunțită, vedem că Republica Moldova se confruntă cu grave probleme la acest capitol, având în vedere faptul că o bună parte a teritoriului ei este controlat de niște autorități ilegale, care nu recunosc legislația oficială a statului moldovenesc și care aplică propria legislație, inclusiv civilă. Ne vom opri atenția doar asupra reglementării legale a instituției acțiunii legii civile în timp, deoarece, în opinia noastră, în legislația civilă și nu numai, s-au strecurat anumite inexactități, erori care trebuie înlăturate cât mai urgent posibil, pentru ca aceste acte normative să-și îndeplinească menirea cât mai eficient posibil.

Astfel, ca orice lege și legea civilă cunoaște câteva ipostaze care conturează domeniul de aplicare a acesteia, inclusiv în timp, și, anume: a) existența; b) intrarea în vigoare și c) aplicabilitatea acesteia. Unii autori, evidențiază alte trei aspecte care indică domeniul de aplicare în timp al normelor juridice, după cum urmează: a) intrarea în vigoare a legii; b) încetarea efectelor legii și c) conflictul de legi în timp³. Alți autori, disting două momente principale referitoare la aspectul acțiunii normelor juridice în timp: a) momentul inițial, adică al intrării în vigoare a actului normativ și b) momentul final, adică al încetării acțiunii normei juridice⁴.

Să analizăm pe rând ipostazele care profilează domeniul de aplicare a legii civile și, anume:

a) Existența legii civile

În ceea ce privește existența actelor normative, în general, inclusiv existența normelor juridice civile, Constituția Republicii Moldova prin art.76 intitulat „Intrarea în vigoare a legii” dispune: „Legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia”. Din aceste prevederi constituționale vedem că, publicarea legii condiționează nu numai intrarea în vigoare a acesteia, ci însăși existența ei, adică legea nepublicată este ca și inexistentă. În aceeași ordine de idei, art.94

alin.1 din Constituție dispune: „În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele Republicii Moldova emite decrete, obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele se publica în Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, iar art.102 alin.4 stabilește că: „Hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de Prim-ministru, se contrasemnează de ministrii care au obligația punerii lor în executare și se publica în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau ordonanței”. Și din aceste prevederi constituționale putem trage concluzia că nepublicarea în Monitorul Oficial a decretelor prezidențiale, a hotărârilor sau ordonanțelor guvernului atrage inexistența acestora.

Concluzia care poate fi trasă aici este următoarea: actele normative enumerate în art.76, 94 și 102 din Constituția Republicii Moldova, nepublicate în Monitorul Oficial sunt **inexistente!**

Nu ne vom ocupa de analiza situației actelor normative nepublicate, care sunt considerate inexistente de către legiuitorul moldav, vom examina situația legilor publicate, adică existente deja, apte să reglementeze relațiile sociale într-un anumit domeniu, dar care încă nu le reglementează, deoarece, normele acestora vor intra în vigoare la o altă dată decât cea a publicării. În acest sens, vom aduce ca exemplu art.1 din Legea nr.1125-XV din 13 iunie 2002 pentru punerea în aplicare a Codului civil al Republicii Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86, art.663), care prevede: „Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-V din 6 iunie 2002 intră în vigoare la data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, aprobat⁵ în primă lectură prin Hotărârea Parlamentului nr.16-XV din 29 martie 2001”. Inițial, această prevedere legală avea următorul conținut: „Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002 intră în vigoare la 1 ianuarie 2003”. Deci, la data publicării Codului civil în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, adică 13 iunie 2002, acesta exista deja, dar urma să fie aplicabil situațiilor juridice începând cu data de 1 ianuarie 2003. În aceste condiții Codul civil, ca act normativ care exista și era apt să reglementeze relațiile sociale, nu le reglementa încă deoarece, avea să intre în vigoare la o dată ulterioară publicării, care, inițial, era stabilită ca fiind o dată calendaristică exactă, adică 01.01.2003, iar după modificarea legii mai sus citate, intrarea în vigoare a Codului civil a fost legată de un eveniment viitor și, anume, de intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă, care, trebuia să aibă loc nu se știe la ce dată.

Concluzia care trebuie trasă aici este următoarea: legile publicate în Monitorul Oficial, care intră în vigoare la o dată ulterioară, **există** din momentul publicării!

b) Intrarea în vigoare a legii civile

Cum deja am menționat mai sus, art.76 din Constituție intitulat „Intrarea în vigoare a legii” statuează că: „Legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei”. La

fel, art.94 alin.1 din Constituție prevede că decretul prezidentului se publica în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, iar art.102 alin.4 stabilește că hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se publica în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. De aici tragem concluzia că, în Republica Moldova, actele normative intră în vigoare din momentul în care există deja, adică, sau de la data publicării acestora în Monitorul Oficial, sau de la data prevăzută în textul actului normativ respectiv, dată obligatoriu ulterioară publicării.

c) Aplicabilitatea legii civile

Odată intrată în vigoare, pe de o parte, legea devine obligatorie pentru destinatarii ei, iar, pe de altă parte, se instituie o prezumție absolută de cunoaștere a acesteia și nimeni nu poate să invoce necunoașterea legii conform adagiului *nemo censetur ignorare legem*. Adică, la data când legea devine aplicabilă și obligatorie pentru subiecții de drept, ea este prezumată a fi cunoscută de către toți aceștia, lucru care se realizează prin publicarea legii în Monitorul Oficial, or, nu putem pretinde oamenilor să respecte norme legale care nu sunt aduse la cunoștința lor încă.

Legat de aplicarea legii civile în timp, trebuie menționat faptul că acestea nu sunt eterne, ele se succed. Lucrul dat este firesc deoarece, actele normative sunt edictate în vederea reglementării unor relații sociale care sunt în continuă transformare și modernizare, și, este oportun, ca ele să rămână în vigoare și să fie aplicate doar atât timp cât sunt în concordanță cu realitățile date. Când actul normativ nu mai corespunde nevoilor sociale care au determinat necesitatea adoptării lui, acesta trebuie modificat sau abrogat. În aceste cazuri se pune problema succesiunii legilor, împrejurări care pot genera conflicte de legi în timp, când trebuie știut care lege, cea nouă sau cea veche, va reglementa o situație concretă.

Pentru soluționarea eventualelor conflicte de legi în timp, în doctrină au fost stabilite două principii care se presupun și se completează reciproc și, anume:

- principiul neretroactivității legii noi;
- principiul aplicării imediate a legii noi.

a) Principiul neretroactivității legii noi

Principiul neretroactivității legii stabilește că aceasta dispune numai pentru viitor, ea nu poate aduce atingere drepturilor câștigate înainte de intrarea ei în vigoare, adică nu poate statua *ex post facto*⁶. Altfel spus, trecutul scapă legii noi. Acest lucru s-ar părea că este consacrat expres de către Constituția Republicii Moldova în art. 22 intitulat „Neretroactivitatea legii” care prevede: „Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos”. Analizând mai atent aceste

dispoziții legale, constatăm anumite inexactități în reglementarea constituțională dată de către legiuitorul moldav principiului respectiv, după cum urmează:

- în primul rând, în opinia noastră, există o neconcordanță între denumirea articolului dat și conținutul acestuia. Astfel, dacă ținem cont de faptul că Constituția este legea fundamentală a statului, denumirea articolului respectiv este în regulă, or, aceasta ne sugerează ideea că legea supremă a țării consfințește principiul potrivit căruia „legea dispune numai pentru viitor”. Titlul dat acestui articol „Neretroactivitatea legii” ne mai arată că orice lege nu retroactivează, deoarece, legiuitorul nu a specificat expres altceva. Din titlul articolului respectiv nu ar rezulta că nu retroactivează legea penală, civilă, familială, administrativă sau din oricare alt domeniu, rezultă, deci, o neretroactivitate a legilor, în general. Dar dacă analizăm conținutul art.22 din Constituție, vom constata că legiuitorul s-a referit numai la legea penală sau contravențională, nu și la cele din alte domenii ale dreptului, deoarece, în prima parte a acestuia reglementează expres doar imposibilitatea condamnării unor persoane pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau acte delictuoase. Legiuitorului, probabil, i-a scăpat faptul că la noi în țară marea majoritate a celor cărora le sunt destinate actele normative sunt indivizi care nu au conflicte cu organele statului, nu sunt delincvenți, ci sunt persoane care participă pașnic la circuitul civil, intră în diferite raporturi juridice fără ca să încalce legile țării. Întrebarea la care se cere răspuns aici este următoarea: în conformitate cu dispozițiile primei fraze a art.22 din Constituție, nu retroactivează numai legea penală sau contravențională, sau și cea civilă, familială, de dreptul muncii, locativă, funciară etc.? Din câte vedem, legiuitorul moldav a instituit printr-o dispoziție constituțională expresă, principiul neretroactivității legii în materie penală sau, represivă, în general, iar în celelalte domenii, în lipsa unei norme constituționale exprese, se pare că ar fi posibilă aplicarea retroactivă a legii, dacă normele speciale nu vor dispune contrariul.
- în al doilea rând, fraza a doua a aceluiași articol conține o normă legală care nu se referă la principiul neretroactivității legii, ci la principiul aplicării legii penale sau contravenționale mai favorabile, după cum urmează: „De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos”. Această normă ne întărește convingerea că legiuitorul nostru a instituit, printr-o dispoziție constituțională expresă, principiul neretroactivității legii în materie represivă, în general. În acest caz, considerăm că era indicat ca

denumirea art.22 din Constituție să fie „Neretroactivitatea legii penale” sau „Neretroactivitatea legii represive”, pentru a fi în consonanță deplină cu ceea ce a dorit să reglementeze și, a reglementat, de fapt, legiuitorul prin această normă constituțională, ca să nu existe divergențe între denumirea și conținutul ei.

Deși, în opinia noastră, legiuitorul statuează în legea supremă a țării *expresis verbis* numai principiul neretroactivității legii în materie penală sau contravențională, cu excepția legii represive mai favorabile, credem că și în celelalte ramuri ale dreptului normele legale nu retroactivează. Astfel, Codul civil în art.6. intitulat „Acțiunea în timp a legii civile”, la alin.1, consacră expres principiul neretroactivității legii civile. Astfel: „Legea civilă nu are caracter retroactiv. Ea nu modifică și nici nu suprimă condițiile de constituire a unei situații juridice constituite anterior, nici condițiile de stingere a unei situații juridice stinse anterior. De asemenea, legea nouă nu modifică și nu desființează efectele deja produse ale unei situații juridice stinse sau în curs de realizare”. Salutăm faptul că legiuitorul a reglementat expres principiul neretroactivității legii civile, dar, modalitatea în care a făcut-o lasă mult de dorit. În opinia noastră, dispozițiile legale cuprinse în alin.1 art.6 C.civ. sunt prea sofisticate, legiuitorul vine cu anumite explicații a principiului dat, transformând o normă legală într-un comentariu al acesteia, observație care, de altfel, este valabilă pentru întregul Cod civil al Republicii Moldova. Considerăm că era suficient, pentru consacrarea acestui principiu, ca legiuitorul să prevadă „limitele temporale ale aplicării normelor juridice civile” și că „acestea nu au caracter retroactiv”, or, se prezumă că specialiștii în domeniul dreptului cunosc instituțiile juridice încă de pe băncile facultății și nu este cazul să le explicăm sau să le descriem esența acestora în conținutul legislației în vigoare sau, în locul normelor legale să dăm definiții și comentarii ale acestora.

b) Principiul aplicării imediate a legii noi

Acest principiu reprezintă regula de drept potrivit căreia, legea nouă se va aplica imediat tuturor situațiilor juridice apărute după intrarea ei în vigoare, excluzând aplicarea legii vechi⁷. Principiul dat este consacrat *expresis verbis*, deși inexact, în opinia noastră, în art.6 alin.2 și 3 C.civ. după cum urmează: „(2) Legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de realizare la data intrării sale în vigoare. (3) De la data intrării în vigoare a legii noi, efectele legii vechi încetează, cu excepția cazurilor în care legea nouă prevede altfel”. Considerăm că prevederile alineatului doi intră în contradicție cu cele consacrate în alineatul întâi, în care se statuează că „legea nouă nu modifică și nu desființează efectele deja produse ale unei situații juridice stinse sau în curs de realizare”. Și la alineatul întâi și la al doilea,

legiuitorul se referă la situațiile juridice „în curs de realizare”, doar că în primul caz stabilește că legea nouă nu se aplică acestora, iar în cel de-al doilea, dimpotrivă, că li se aplică. Suntem de părerea că la alineatul al doilea, legiuitorul ar fi trebuit să se refere la „situațiile juridice în curs de constituire, modificare sau stingere” și nu la „situațiile juridice în curs de realizare”, or, altminteri, suntem în prezența unei contradicții între prevederile aceluiași act normativ. Inexactitatea vine, în opinia noastră, din modul sofisticat, pe de o parte, dar, în același timp și defectuos, pe de alta, în care a înțeles legiuitorul nostru să exteriorizeze normele legale, nerespectând elementarele reguli de tehnică legislativă, stabilite tot de către el printr-un act normativ special⁸. Considerăm că al doilea alineat al art.6 C.civ. ar fi trebuit să aibă următorul conținut: „*Legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de constituire, modificare sau stingere la data intrării sale în vigoare*”, pentru a putea vorbi despre faptul că acesta reglementează exclusiv principiul aplicării imediate a legii civile noi. Cum susțin unii autori, „o anumită situație juridică nu poate fi reglementată integral de două sau mai multe norme juridice succesive, căci o astfel de reglementare ar însemna retroactivitate. Nimic nu se opune însă ca o situație juridică care durează în timp să fie reglementată fragmentar și succesiv de două sau mai multe norme, fiecare dintre ele reglementând acel segment al situației juridice care corespunde timpului său de aplicare”⁹. Tocmai din aceste considerente insistăm, ca alineatul doi al art.6 să fie modificat și să dispună că „*Legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de constituire, modificare sau stingere la data intrării sale în vigoare*”, pentru a reglementa principiul aplicării imediate a legii civile noi, or, în caz contrar, această dispoziție legală așa cum arată astăzi, tocmai dă posibilitate normei legale noi să retroactiveze, aplicându-se, inclusiv, „*situațiilor juridice în curs de realizare*” la momentul intrării sale în vigoare¹⁰. Acest lucru este inadmisibil, în opinia noastră, cu excepția cazului în care legiuitorul ar fi intenționat să consfințească expres retroactivitatea legii civile noi, fapt care nu credem că l-a dorit și care nu se poate deduce nici din comentariul acestui articol¹¹. Constatăm că există o gravă neconcordanță între dispozițiile alineatului unu și doi din art.6 C.civ. care trebuie înlăturată cât mai urgent.

La o analiză mai atentă a primei părți a alin.3 art.6 C.civ., care prevede că: „De la data intrării în vigoare a legii noi, efectele legii vechi încetează...”, vedem că legiuitorul reglementează, la fel, principiul aplicării imediate a legii noi, punct de vedere împărțit și de către alți specialiști¹². Însă, de data aceasta autorii Codului au fost mai atenți, reglementând principiul respectiv cu mai multă grijă, deși, în opinia noastră, această normă legală este de prisos, deoarece se consideră că aplicarea imediată a legii noi este deja statuată prin dispozițiile alineatului doi a aceluiași articol, lucru afirmat și de autorii Comentariului la Codul civil¹³. Este îndeobște recunoscut

și acceptat faptul că legea nouă se aplică „*situațiilor juridice în curs de constituire, modificare sau stingere*” imediat după intrarea sa în vigoare, astfel că „*efectele legii vechi încetează*” și, acest lucru, în opinia noastră, nu trebuia subliniat în două rânduri consecutiv de către legiuitor prin texte exprese.

În opinia noastră, la elaborarea actelor normative legiuitorul ar trebui să utilizeze un limbaj mai simplu și mai accesibil, dar, în același timp, acesta să fie unul tehnic, de specialitate, profesionist, exact, riguros, adecvat și să nu utilizeze în acest sens construcții frazeologice sofisticate. Normele legale pot fi exprimate scurt, clar și cuprinzător, exemplu în acest sens ne-ar putea servi noul Cod civil al României care, în art.6 prevede: „Legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare. Ea nu are putere retroactivă”¹⁴.

Efectuând o scurtă analiză a normelor legale, care reglementează principiile de soluționare a conflictelor de legi civile în timp, ne apare o întrebare firească la care vom încerca să răspundem în cele ce urmează și, anume: oare legislația civilă a Republicii Moldova admite și anumite excepții de la aceste principii sau nu? Răspunsul îl găsim tot în art.6 C.civ. care în alin.3, 4 și 5 statuează:

„(3) De la data intrării în vigoare a legii noi, efectele legii vechi încetează, cu excepția cazurilor în care legea nouă prevede altfel.

(4) În cazul situațiilor juridice contractuale în curs de realizare la data intrării în vigoare a legii noi, legea veche va continua să guverneze natura și întinderea drepturilor și obligațiilor părților, precum și orice alte efecte contractuale, dacă legea nouă nu prevede altfel.

(5) În situațiile prevăzute la alin.(4), dispozițiile legii noi se aplică modalităților de exercitare a drepturilor sau de executare a obligațiilor, precum și de înstrăinare, preluare, transformare sau de stingere a acestora. De asemenea, dacă legea nouă nu prevede altfel, clauzele unui act juridic încheiat anterior intrării în vigoare a legii noi contrare dispozițiilor ei imperative sunt, de la această dată, lipsite de orice efect juridic”.

Din analiza acestor dispoziții legale, adică a părții a doua a alineatului trei și a alineatelor patru și cinci art.6 C.civ., constatăm că legiuitorul reglementează expres „*ultraactivitatea*”, sau cum se mai numește în doctrină, „*supraviețuirea legii vechi*”, o excepție de la regula aplicării imediate a legii noi, care „constă în aceea că norma veche continuă să se aplice temporar și după ce a fost abrogată, pentru a reglementa până la capăt unele situații juridice care s-au stabilit sau au început să se stabilească sub imperiul ei”¹⁵. Vedem, deci, că în conformitate cu alin.3, 4 și 5 a art.6 din Codul civil al Republicii Moldova „legea veche va supraviețui propriei abrogări pentru a reglementa în continuare efectele viitoare ale actelor și faptelor produse sub imperiul ei”¹⁶.

În ceea ce privește ultraactivitatea legii, inclusiv a celei civile, în doctrină și jurisprudență sunt formulate mai multe teorii¹⁷. Legiutorul nostru se pare că a preluat „teoria modernă”, reglementând distinct situația contractelor cu executare succesivă, care au fost încheiate sub imperiul legii vechi, dar efectele cărora se produc în timp, când în vigoare este deja o lege nouă. Aceste contracte vor fi guvernate de către legea veche, care ultraactivează. În aceste condiții, se preîntâmpină o posibilă încălcare a principiului libertății contractuale, care s-ar putea produce în cazul în care legea nouă ar impune condiții de fond sau formă diferite decât cea care era în vigoare la momentul realizării acordului de voințe și, de asemenea, se preîntâmpină posibilele intervenții ale legii noi în materia efectelor contractelor, pe care le-au avut în vedere sau le-au dorit părțile la momentul încheierii acestora. Astfel, în conformitate cu alin.4 art.6 C.civ., dacă intra în vigoare o lege nouă, condițiile încheierii¹⁸, natura și întinderea drepturilor și obligațiilor părților unui contract cu executare succesivă, se vor supune legii în vigoare la data încheierii contractului, în virtutea principiului ultraactivității legii vechi, legea nouă neputând retroactiva. În schimb, neexecutarea obligațiilor contractuale de către debitor și efectele neexecutării acestora, vor fi supuse reglementării legii noi, care între timp a intrat în vigoare, în virtutea principiului aplicării imediate a acesteia. Situația este diferită în cazul contractelor cu executare imediată, care își produc efectele imediat după încheiere. Deși legiutorul nu prevede expres, acestea se vor afla sub imperiul legii în vigoare la data încheierii lor, astfel că probleme conflictuale ele nu ar trebui să ridice.

În art.6 alin.4 C.civ. legiutorul se referă expres doar la „situațiile juridice contractuale” și nu la „situațiile juridice”¹⁹ în general. Această observație o facem deoarece, în circuitul civil există diverse situații juridice printre care se regăsesc și actele unilaterale, care nu sunt contracte, ce produc efecte juridice imediate sau succesive și care, la fel, trebuie reglementate de legislația civilă. În aceste condiții, considerăm că dispozițiile legale statuate în art.6 alin.4 și 5 C.civ. vor fi aplicabile situațiilor juridice în general, inclusiv testamentelor. Acestea reprezintă acte juridice *mortis causa*, unilaterale, personale, solemne, cu titlu gratuit și revocabile, care se pot afla sub imperiul unei legi la momentul întocmirii lor de către testator, în schimb efectele acestora se vor produce mai târziu, la momentul deschiderii succesiunii. Întrebarea care se ridică aici este, sub autoritatea cărei legi se vor afla condițiile de validitate sau efectele testamentului, dacă din momentul întocmirii acestuia și până la momentul deschiderii succesiunii legea succesorală s-a modificat? În acest caz, în virtutea principiului neretroactivității legii, forma și celelalte condiții de validitate ale testamentului se vor afla sub imperiul legii în vigoare la momentul întocmirii lui, aplicându-se principiul *tempus regit actum*, iar efectele pe care le generează, vor fi guvernate de legea în vigoare la momentul producerii acestora, în virtutea principiului aplicării imediate a legii civile noi.

Cu referire la normele legale mai sus citate, considerăm că legiuitorul ar fi trebuit să se refere la „situațiile juridice” în general și să nu îngusteze aria de aplicabilitate a lor, referindu-se numai la „situațiile juridice contractuale”. Cum bine este știut, pe de o parte, actele juridice reprezintă genul, contractele sunt specii de acte juridice, iar, pe de altă parte, toate contractele sunt acte juridice, însă nu toate actele juridice sunt și contracte. De asemenea, raporturile juridice civile sunt generate de fapte juridice în sensul larg sau restrâns al noțiunii²⁰, astfel că aplicarea legii civile poate să ridice probleme nu numai în cazul actelor juridice, dar și a unor fapte juridice *stricto sensu*. De exemplu, în cazul faptelor ilicite, se poate pune întrebarea, care lege se va aplica, dacă în momentul săvârșirii acestora era o lege în vigoare, iar la momentul când survine răspunderea civilă delictuală, aceasta este modificată? Răspunsul ar fi următorul: condițiile răspunderii delictuale vor fi apreciate raportat la legea care era în vigoare la data săvârșirii faptei ilicite, în schimb modalitatea răspunderii pentru prejudiciile cauzate, va fi determinată de legea în vigoare la data când răspunderea se materializează efectiv.

Ținând cont de cele expuse mai sus, reiterăm ideea că legiuitorul ar fi trebuit să se refere în alin.4 art.6 C.civ. la „situațiile juridice” în general, dar nu numai la „situațiile juridice contractuale”.

Ultima frază a alin.5 art.6 C.civ. dispune că „...dacă legea nouă nu prevede altfel, clauzele unui act juridic încheiat anterior intrării în vigoare a legii noi contrare dispozițiilor ei imperative sunt, de la această dată, lipsite de orice efect juridic”. Din analiza acestor dispoziții legale putem menționa următoarele:

- în primul rând, o precizare foarte importantă pe care trebuie să o facem este că legiuitorul, nu se referă aici la clauzele actelor juridice care, conform normelor legale în vigoare la momentul stabilirii, nu întruneau condițiile de validitate prevăzute de acestea. Clauzele respective vor fi nule din momentul inserării lor în actul juridic;
- în al doilea rând, constatăm că legiuitorul lărgeste aria de aplicare a acestor dispoziții legale, referindu-se de acum la „acte juridice”, nu numai la „situații juridice contractuale”, noțiuni între care nu poate fi pus un semn de egalitate;
- în al treilea rând, legiuitorul dispune aplicarea imediată a legii noi și situațiilor juridice în curs de realizare, deși la alineatul patru reglementează expres ultraactivitatea legii vechi. Vedem, deci, că nimic nu-l împiedică pe legiuitor să dispună aplicarea imediată a legii noi chiar și actelor juridice în curs;
- în al patrulea rând, corespunderea condițiilor de validitate, dar și a clauzelor actelor juridice civile cu normele legale, se apreciază raportat la momentul încheierii, respectiv, stabilirii acestora, potrivit adagiului „*tempus regit*

actum”. Dar legiuitorul ar putea prevedea prin noua lege, anumite dispoziții imperative, cu care clauzele actelor juridice stabilite sub imperiul legii vechi să nu corespundă. Legiuitorul nostru, din câte constatăm, lipsește aceste clauze, pe viitor, de efectele juridice contrare normelor imperative în vigoare, dar rămâne un semn de întrebare în privința efectelor deja produse de către acestea. Se pare că efectelor date se va aplica teoria drepturilor câștigate, altminteri legea nouă ar retroactiva, lucru nepermis chiar de alin.1 art.6 C.civ. Vedem, deci, că legiuitorul moldav a combinat mai multe teorii la reglementarea instituției aplicării normelor juridice civile în timp.

Obiecțiile asupra reglementărilor legale ale instituției aplicării normelor juridice în timp, atât de către Constituția Republicii Moldova, cât și de către Codul civil ar mai putea continua, or, în opinia noastră, legislația moldovenească ne permite acest lucru și fără ocupație specialiștii interesați de problemele date nu vor rămâne încă mult timp înainte. Concluzionând, din ceea ce am analizat mai sus vedem că:

- există anumite lacune în reglementarea instituției supuse cercetării atât în Constituție cât și în Codul civil;

- terminologia utilizată de către legiuitorul nostru în materia dată este neuniformă, lucru valabil, de altfel, pentru majoritatea instituțiilor cuprinse în Codul civil, or aceasta trebuie evitat în actele normative deoarece, ele nu sunt dicționare de termeni juridici sau de sinonime;

- legiuitorul nostru a ales un mod sofisticat, pe de o parte, dar, în același timp și defectuos, pe de alta, prin care exteriorizează normele legale, nerespectând elementarele reguli de tehnică legislativă, stabilite tot de către el prin Legea privind actele legislative: Nr. 780-XV din 27.12.2001.

---

* Conf.univ., dr., Facultatea de Drept, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți; vpinzari@gmail.com.

¹ A se vedea în acest sens, I.Reghini, Ș.Diaconescu, P.Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008, p.39;

² *Ibidem*, p.39.

³ D.C.Dănișor, I.Dogaru, Gh.Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Editura C.H.Beck, București, 2006, p.328.

⁴ Gh.Avornic, E.Aramă, B.Negru, R.Costaș, *Teoria generală a dreptului*, Editura Cartier, Chișinău, 2004, p.258.

⁵ În opinia noastră, în textul legal dat ar trebui utilizat termenul „adoptat”, care ar avea o mai mare tangență cu procesul legislativ.

⁶ D.C.Dănișor, I.Dogaru, Gh.Dănișor, *op.cit.*, p.335.

⁷ Gh.Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ediția a VIII-a revăzută și adăugită de M.Nicolae și P.Trușcă, Editura Universul Juridic, București, 2003, p.49.

⁸ Art.19 din Legea Republicii Moldova privind actele legislative: Nr. 780-XV din 27.12.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.03.2002, Nr. 36-38.

⁹ I.Reghini, Ș.Diaconescu, P.Vasilescu, *op.cit.*, p.49-50.

¹⁰ Deși aici se poate obiecta că legiuitorul a reglementat prin art.6 alin.2 C.civ. aplicarea complementară a principiilor neretroactivității legii noi și a aplicării imediate a acesteia, lucrul dat este realizat nereușit, în opinia noastră, deoarece norma legală se referă la „*situațiile juridice în curs de realizare*” și nu la „*situațiile juridice în curs de constituire, modificare sau stingere*”, efectele cărora se vor produce în viitor, aducă ulterior intrării în vigoare a noii legi. Noțiunea de „*situație juridică*” este una de gen, ce înglobează și contractele, atât cele cu executare imediată, cărora li se aplică legea în vigoare la momentul încheierii, cât și cele cu executare succesivă, în privința cărora legiuitorul dispune expres că legea veche ultraactivează. În aceste condiții, credem că legiuitorul nu poate face referire la toate „*situațiile juridice în curs de realizare*”, fără ca să nesocotească principiul ultraactivității legii vechi în privința *situațiilor juridice contractuale*, stabilit tot de către el. În opinia noastră, aici trebuie făcută analiză deosebită a situațiilor juridice, raportate la momentul intrării în vigoare a legii noi. Astfel, dacă legiuitorul se referă la *situațiile juridice în curs de realizare*, acestea trebuie analizate în felul următor: dacă ele s-au consumat până la momentul intrării în vigoare a legii noi, vor fi guvernate de normele vechi, iar efectele ulterioare, vor fi supuse reglementării noii legi. *Intrarea în vigoare a legii noi*. Astfel, între în măsura în care s-au consumat, vor fi guvernate de legea în vigoare la data constituirii lor, iar efectele viitoare, se vor afla sub imperiul legii în vigoare la data producerii acestora.

¹¹ „Alin.(2) consacră un alt principiu al acțiunii în timp a legii civile – principiul aplicării imediate a legii noi”, Comentariul Codului civil al Republicii Moldova, Vol.I, colectiv de autori, Editura ARC, Chișinău, 2005, p.35.

¹² *Ibidem*, p.36.

¹³ *Ibidem*, p.35.

¹⁴ http://www.cdep.ro/proiecte/2009/300/00/5/leg_pl305_09.pdf

¹⁵ I.Reghini, Ș.Diaconescu, P.Vasilescu, *op.cit.*, p.51.

¹⁶ D.C.Dănișor, I.Dogaru, Gh.Dănișor, *op.cit.*, p.355.

¹⁷ Unii autori disting: „a) *teoria clasică*, inspirată din liberalismul secolului trecut, care face distincție între *drepturile câștigate*, cărora li se aplică legea veche, legea nouă fiind exclusă, căci altfel ar retroactiva și, *simplele expectative* cărora se aplică imediat legea nouă și pe care aceasta le poate modifica, deoarece ele nu sunt drepturi constituite deja, ci speranțe pe care vechea lege le dă subiecților; b) *teoria modernă*, care pornește de la conceptul de situație juridică, înțeles ca o stare de drept susceptibilă de modificări, astfel, dacă suntem în cazul unei situații juridice complexe, derulate sub două legi, legea nouă nu poate reveni asupra condițiilor în care aceste situații sunt create și asupra efectelor deja produse (principiul neretroactivității), în schimb legea nouă face aceste situații să producă alte efecte, de la intrarea ei în vigoare, decât se așteptau subiecții potrivit legii vechi (principiul aplicării imediate a legii noi)”, *Ibidem*, p.355-356.

¹⁸ Condițiile de validitate la încheierea unui act juridic, respectiv, a unui contract, sunt guvernate de principiul „*tempus regit actum*”.

¹⁹ „Prin situații juridice se înțelege orice raporturi juridice civile împreună cu actele sau faptele juridice generatoare, modificatoare sau extinctive, precum starea persoanelor, capacitatea lor civilă, regimul bunurilor și altele asemenea”, I.Reghini, Ș.Diaconescu, P.Vasilescu, *op.cit.*, p.45.

²⁰ *Lato sensu*, prin fapt juridic se desemnează atât acțiunile omenești – săvârșite cu sau fără intenția de a produce efecte juridice – cât și evenimentele, faptele naturale. Astfel că, în acest sens „fapt juridic” este sinonim cu „izvor al raportului juridic civil concret”. *Stricto sensu*, prin fapt juridic se desemnează numai faptele omenești săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care se produc în puterea legii, și faptele naturale, evenimentele.